

Η ΦΕΤΕΙΝΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ ΤΟΥ ΖΑΛΤΣΜΠΟΥΡΓΚ

Στις φετινές διεθνείς εορτές του Ζάλτσμπουργκ (30 Ιουλίου - 31 Αυγούστου) έλαβαν μέρος ως διευθυντές Ὀρχήστρας οἱ : Ρίχαρντ Στράους, Μπροβνο Βάλτερ, Κλέμανς Κράους τῆς Ὀπερας τῆς Βιέννης, Φρίτς Μπούλ τοῦ Γκεβάντχάους καὶ ὁ Γάλλος Φίλιπ Γκομπέρ, ὁ Πάουμγκάρτνερ κ. ἄ.

Ὡς ρεζιτοέρ, οἱ Μάξ Ράινχαρτ, Βαλενστάιν κ. ἄ. Εἰς τὸ μελόδραμα, ἡ Λόττα Λέμαν, ἡ Ἀϊζίνγκερ, ἡ Σοάνα, ἡ Ὀνεγκίν, ὁ Μάγερ, ὁ Ρόντε, ὁ Μανδάρντα κ. ἄ.

Ὡς ἐκτελεστοὶ οἱ Ζάκ Τιμπό βιολί, ἡ Γκαμπριέλ Τανμποσιέ πιάνο, (Βροξέλι) τὸ κουαρτέτο Ματρίκερ, ὁ Ἕλλην Λόφης Μαργαρίτης πιάνο, ὁ Χάρολδ Κρόυτοπαργκ κορυφαῖος χορευτὴς τῆς Μετροπόλιταν Ὀπερας (Ν. Ἰόρκης), ὁ Φρίντριχ Βόρερ πιάνο (Λονδίνον), ἡ Ρίττερ—Τσιόμπι τραγοῦδι (Ρώμη) καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Στὸ δράμα : ὁ Ἀλεξ. Μωθσθ, ἡ Τιμιγκ κ. ἄ.

Ἐξεταλέσθησαν τὰ μελόδραμα «Φίγκαρο», «Μαγεμένος αὐλός», «Κοζί φάν Τουτί», «Ἀπαγωγή ἀπὸ τὸ Σεράι» τοῦ Μότσαρτ, «Φιντέλιο» τοῦ Μπατόβαν, ὁ «Ἰππότης μὲ τὸ ρόδο» καὶ «Ἡ γυναῖκα χωρὶς σκιά» τοῦ Ριχ. Στράους, «Ὀρφεὺς καὶ Εὐροδίκη» τοῦ Γκλόκ κ. λ.

Ἐπίσης ἀπὸ τὴν Φιλαρμονικὴν ὀρχήστραν τῆς Βιέννης ἐξεταλέσθησαν διάφορα ἔργα Μπάχ, Μότσαρτ, Μπατόβαν, Μπρούκνερ κλπ. Ἀπὸ δὲ τὴν ὀρχήστραν καὶ χορωφίαν τοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ζάλτσμπουργκ καὶ ὅσα τὴν διευθύνει τὸ Ἰωσήφ Μίσερ ἐξεταλέσθησαν διάφορες λειτουργίαι τῶν Μότσαρτ, Μπρούκνερ, ἡ «Δημιουργία» τοῦ Χαΰδν καὶ ἡ «Μίσα Σολέμνης» τοῦ Μπατόβαν.

X.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΠΡΟΧΑΣ ΣΤΙΣ ΦΕΤΕΙΝΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ ΤΟΥ ΖΑΛΤΣΜΠΟΥΡΓΚ

Οἱ γιορτὲς τοῦ Ζάλτσμπουργκ, τῆς πρὸ ἡμορφῆς πόλης τῆς Βυρῶπης, τῆς χαριτωμένης πατρίδας τοῦ Μότσαρτ, εἶναι φημισμέναι σ' ὅλο τὸ κόσμον καὶ τὸ ἀνεκπέραστος ποῦ προκάλουν εἶναι δικαιολογημένον ἀπόλυτα. Λαμβάνουν μέρος σ' αὐτὰς οἱ ἄσοι τοῦ γερμανοαυστριακοῦ θεάτρου, μουσικοῦ καὶ ὄχι, γίνονται κοντοῦρτα ἀπὸ μεγάλους τεχνίτας τῆς μουσικῆς. Ὁ Σάλλκ, ἄλλοτε, ὁ Τροσκάνι, πέρουσι, ὁ Φίλιππος Γκομπέρ φέτος μαζὺ μὲ τὸν Στράους, τὸ Μπροβνο Βάλτερ, τὸν Κλέμανς Κράους (ταχτικούς αὐτοὺς ἔργατες τῶν γιορτῶν) διευθύνουν τὴν ὀρχήστρα τῆς Βιέννης, ποῦ εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς ἑξολογώτερας καὶ τίς πρὸ ἐπιμαλθμένες ὀρχήστρας τοῦ κόσμου. Ράινχαρτ, Βάλενστάιν, Κάρλ-Χάινς Μάρτιν καὶ ἄλλα ὄνόματα φημισμένων σκηνοθετῶν ποζέφουσι στὰ προγράμματα. Ταυταῖα καθιερώθησαν καὶ καλλιτεχνικὰ κούρσα ποῦ τὰ κρατᾶνε, πάλι, ὀνόματα γνωστά. Καὶ μαζὺ μ' αὐτὰ ἔλα, ἡ ἡμορφία τοῦ τόπου, ἡ χάρις τῆς πόλης μὲ τὸ ὄρατο τῆς ποταμῆς, τὸ Ζάλτσοαχ, τοὺς δυὸ τῆς γραφικῆς λόφους, τὰ ὄρατα κι' ἡμορφοποιημένα σπητάνια, τίς ἐκκλησιαστικὰς καὶ τὴν παράδοσιν τῆς.

Σ' αυτές τις γιορτές που κρατάνα ένα μήνα, σπουδαίο ρόλο ως πέρσι έπαιξαν οι θεατρικές παραστάσεις της πρόζας. Τέσσερα-πέντε κομμάτια (Γκαίτε, Γκολντόνι, Χέρμαν-σταλ κλπ.) διαλεγμένα από τον Ράινχαρτ και σκηνοθετημένα από τον ίδιο, μ' ένα σύνολο διαλεγμένο, κεφάλι με κεφάλι — κι' ο Ράινχαρτ ήξερε κι' είχε πάντα τη τύχη νάχη στα χέρια του τις πιο μεγάλες δυνάμεις του αυστρογερμανικού θεάτρου—άποτελοσαν ένα θεατρικό γεγονός.

Τό όνομα του Ράινχαρτ έχει κάνει τό γόρο του κόσμου. Τό ίδιο και ή φήμη των σκηνοθεσιών του του Ζάλτσμπουργκ και όλος ο κόσμος έχει δή φωτογραφίες του Χέρμαν Τιμικ στο Δαίπνο δύο κυρίων του Γκολντόνι με τό πιάτο τά μακαρόνια ή της Έλννης Τιμικ που με τήν αγαλιματένια της σιλλουέτα παίζει τό ρόλο της πίστης στο Γέντερμαν.

«Γέντερμαν», νά μιά παράσταση του Ράινχαρτ ή πιο ξεκουστή. Που τή σκηνοθετεί μπρός στο μεγάλοπρατο Ντόμ της πόλης που ή ώραία του τετραγώνου κλειστή, γ όρω-γώρω, πλατεία του μεταβάλλεται σ' ένα μεγάλο πανηγυριάτικο θέατρο.

Ο Γέντερμαν είναι ή μόνη παράσταση πρόζας που αναγγέλθηκε στο φετινό πρόγραμμα. Και αναγγέλθηκε σαν νέα σπουδή, καινούργια σκηνοθεσία και με νέα διανομή.

Νά μιλήσουμε γενικά για τό σκηνοθετικό έργο του Ράινχαρτ, που έχει είκοσι χρόνια ζωή, που είναι τόσο ποικίλο, πλούσιο και φημισμένο, που κατά τη γνώμη μας ώστόσο, κοντά στα καλά και πολλές άμαρτίες πόρτως τό θέατρο της εποχής μας, δέν είναι σημερινή μας δουλειά. Στά παρακάτω λόγια θά μιλήσουμε για τή παράσταση του Γέντερμαν που παρακολούθησαμε και που μ' όλο τούτο, δέν ήταν για μās παρά μιá απογοητέψη.

Είναι τό παιχνίδι του θανάτου του πλούσιου ανθρώπου, στέκει στο πρόγραμμα. «As τό παρακολουθήσουμε.

Έχει διωθεί τό φτωχό απ' τήν πόρτα του. Έχει άφίσει νά έξωριστή ο φαμιλιάρης χρεώστης του και βρίσκεται στις εύτυχισμένες του ώρες, στο πλούτο του, στους δούλους του, στους φίλους του πλούτου του, τήν αγαπητικιά του. Σά γέλοιο, φαί, πιστό, μεθύσι και ξεφάντωμα. Μά νά! από μακριά, σαν απ' τό τέλος του κόσμου, απ' τόν Άδη, τόν ούρανό, άκούγεται νά τόν φωνάζουν. Γέντερμαν! Γέντερμαν! Άκούσι παράξενο σήμασμα καρμπάνας, ταραξεται. Οι συνδετημένες παραξενεύονται—αυτό δέν άκούνα τίποτα—και τόν περνούν γι' άρρωστο. Η αγαπητικιά του φοβάται. Μά ή φωνή άκούγεται πάντα. Η ώρα πλησιάζει. Ο Χάρος φανερώνεται. Στόν κίνδυνο, στην άνάγκη τρέμου όλοι και χάνονται. Μένει μόνος ο Γέντερμαν, αχμαλωτισμένος για ν' άκούση τή διαταγή του Κυρίου. Καλείται νά δώσει λόγο και είν' άνέτοιμος. Τρέμει που είναι μόνος και φοβάται. Μά απ' όλους έχει άγκαταλειφθή. Ο πιστός του σύντροφος τόν άρνιέται. Ο συγγενής του τόν άρνιέται. Καταφεύγει στο έχει του, στο χρυσάφι του, τόν παρὰ του. Θέλει νά τό πάρη αυτό για συντροφιά του στο άπόκοσμο ταξίδι του. Φανερώνεται τότε ο μαμωνάς—Τρελλέ, αρχιτρελλέ για που; αυτό σου τώχα δανικό και σου τό πάρνω πίσω. Μένει δέδο, έσο τραδάς—Άπαλισία κοριεύει τή ψυχή του στην άγκαταλειψη και τή μοναξιά. Τότε παρουσιάζονται τά Έργα του. Ίσχνά, άδύναμα, άρρωστιάρικα, αέρνουνται. Γυρίζει σ' αυτά. Έπικαλούνται μαζί τή πίστη, τή προσκυνάσι. Μία μεγάλη του πράξη. Τά Έργα του όρθώνονται, άντρεθούν. Ο άμαρτωλός πορεύεται στην έκκλησιά και στην άπολύτρωση. Ο διάβολος που έρχεται νά πάρη τή ψυχή του έμποδίζεται από τή πίστη και τά Έργα του και άγαναχτισμένος φεύγει βρίζοντας. Ο Γέντερμαν γυρίζει περιδλημένος άσπρο χιτώνα, ξελευτερωμένος απ' τ' άμαρτήματά του και άγνός. Προσέγγεται και άκολουθώντας τον τά Έργα του κι' ή πίστη πηγαίνει ήμερος πιά προς τό Πάσχα και δικαστή του. Τό τραγούδι των άγγέλων άκούγεται και τό μυστήριο τελειώνει.

Ἡ σκηνοθεσία τοῦ ἔργου, λέμε παραπάνω, μᾶς ἀπογοήτευσε. Καί μπαίνοντας στήν ἀνά-
λυση της ὁ ἄρχισουμε ἀπ' τήν ἰδέα τῶν παραστάσεων στό θεατῆρο.

Κάθε ἐποχή φτιάει τή τέχνη της, τίς φόρμες της κι' ἔχει δικό της τρόπο νά ἐκδη-
λώνεται. Ἐκκοτονάδες χρόνια τώρα, τό θεατῆρό μας ἔχει κάνει κι' αὐτό τή φόρμα του
κι' ἔχει κλειστή στό κοῦτί της σκηνης του. Νά τό ἀρνηθοῦμε αὐτό μονομιᾶς καί νά κα-
θερώσουμε, ἔτσι στά καλά καθούμενα κάτι ἄλλο, ἄντελῶς ἀλλοιωτικό, ἔτσι κι' ἂν αὐτό
εἶχε ζήσει κι' εἶχε ἴσως φτάσει, εἶναι ἐπικίνδυνο καί παράτολμο. Στό Ζάλοτοπουρική οἱ
ἴδιοι οἱ ἴθροποι δέν τῶχαν χωνέψῃ. Ἄς ἦταν ἀπ' τοῦς πῶ μεγάλους τοῦ Ράινχαρτ. Δέ
μποροῦσαν νά γεμίσουν τό θεατῆρο θεατῆρο τους καί τό ἀπερίριστο της σκηνης τους, πῶ
ἦταν πῶ ἀπερίριστο κι' ἀπ' ὅσο μποροῦσε νά εἶναι ὡς καί ο' ἐποχές πῶ τό θεατῆρο;
θεατῆρο ἦταν στήν ἀκμή του, οἱ ἴθροποι τους ἤξεραν νά τό ζήσουν καί νά τό γεμίουν.

Ἐδῶ ἦσαν μικροί, γινόντουσαν μικροί μὲ τό ἀξίσι κι' ἀταίριαστο γιά τό θεατῆρο παί-
ξιμό τους. Γινόντουσαν ὡς καί κωμικοί. Ἡ Σέρβας, πῶ ἔπαιξε τή παλλακίδα τοῦ Γέν-
τερμαν, ἔταν μὲ τό παχουλό της κορμάκι ἀρχίσε νά τρέψῃ διὰ νά διαλύσῃ τήν ἀπόσταση
ἀπό τό κέντρο της σκηνης ὡς τά πλατῆνά της ἐκκλησιας πῶ βροικόντουσαν οἱ ἔξοδοι, μᾶς
ἔκανε νά γελοῦμε. Ἡ μάνα του πάλι, ἔκανε μὲ τό ἀργό καί γεροντικό βῆμα της, μιά
ῶρα γιά νά νύγῃ ἀπ' τή μίσῃ. Καί καλά, παράτασι οἱ ἀνοιχτοῦ χῶρο μπροστά στήν ῶ-
ραϊκῆ ἐκκλησιᾶ. Μά καί ἔταν ἡ ἀκουστική εἶναι τρομερή; Καί ἔταν ὑπάρχει ἀντίχρησι
πῶ ἡ μπρεθεῖ: τά λόγια τῶν θεατῆρων ἡ τά ἐπαναλαμβάνει κοροθευτικῶς; Τί ἀξία
ἔχει μιά παράτασι ἔταν ἡ πλαστικότητα, ὁ ρυθμός τοῦ λόγου, ἡ μουσική του καταστρέφει-
ται; Γενικά τά σκηνοθετικά σφάλματα της παράτασις τοῦ Γέντερμαν ἦταν πολλὰ καί
στοιχειώδη. Τῶσο πῶ ὅθ τό σκεφτότανε κανεῖς ἂν πρέπη νά μιλήσῃ γι' αὐτά, ἂν δέν ἦταν
καρμῶμα ἀπ' τόν Ράινχαρτ.

Στήν καλιά σκηνοθεσία, μιά σκηνή πῶ εἶχε παινέθη ἔξαιρετικῶς ἦταν ἡ σκηνή τοῦ
τραπεζιῶ, ἐκεῖ πῶ ὁ Γέντερμαν μὲ τή παλλακίδα του καί τοῦς φίλους του γλεντάει. Ἦταν
διάβαζε κανεῖς καί ἀκουε, ζωντανή ἀληθινή καί τό ξεφάντωμα τοῦ συμπόσιου δημιουρ-
γοῦσε κατόπι μιάν ἀδρῆν ἀντίθεσι μὲ τή φωνή τοῦ Χάρου πῶ καλοῦσε Γέντερμαν καί τή
παρουσίασῇ του.

Τό ξεφάντωμα θήλῃς νά τό χρωματίσῃ ὁ Ράινχαρτ στή φρενιή παράτασι μ' ἕνα
γέλοιο πῶ ἀπλῶσε ο' ὄλους τοῦς παρακαθημένους τοῦ τραπεζιῶ καί πῶ ὅσοτος κάθε
ἄλλο παρὰ ζωντανό ἦταν. Τό ἔνοιωθεσ πῶς ἦταν διαβασιμένο. Δέκα λεφτά της ῶρας ἀγω-
νίζόντουσαν ἐκαστό καί περισσότεροι ἀνθρώποι νά γελοῦν καί ὀλο-ὀλο πῶ κατάφεραν
ἦταν νά μεταδώσουν τό γέλοιο τους ο' ἄλλους πέντ' ἔξη της πλατείας ἐνῶ οἱ ἄλλοι, εἰ-
μαί δέδικαι, δέ ὅθ καταλάβαιναν τίποτα ἀπ' αὐτό.

Ἢταν πρωτοακούστηκε τό «Γέντερμαν», ἡ φωνή τοῦ Χάρου, ἀκούστηκε ἀπό τό
βάθος της ἐκκλησιας, ἡ κλήσι ἦταν βαριά κι' ὀποκωφῆ κι' ἔτσι ὀποβλητικῆ. Μετά ἀκο-
λοῦθησαν κλήσεις ἀπό κάθε σημεῖο τοῦ ὄρξοντα, γῶρο στό θεατῆρο, ο' ἕνα θεατῆρολόγο
φωνεῖ καί τότε ἀκουε τ' ἀκόλουθα ἀπό τοῦς θεατῆς! Νά! ἀπ' τό καρπαναριό της ἀντικρι-
νῆς ἐκκλησιας τό λέσι. Νά! ἀπ' τήν ἐπισκοπή, τώρα ἀπ' τήν ἄλλη μεριά. Καί μιά γύριζαν
ἀπό δεξιά καί μιά γύριζαν ἀπό κατ. Εἶναι ἡ ἀντίληψῃ τοῦ Ράινχαρτ πῶ θέλει νά ἐνώσι
σκηνή μὲ θεατῆρο μαζῶ, θεατῆρους μὲ θεατῆς καί πῶ ἐκδηλώνεται τρανότερα οἱ ἄλλες του
σκηνοθεσιες, ἔταν τό πατάρι της σκηνης γίνεσι ἕνα μὲ τή πλατεία, οἱ ἴθροποι του κά-
θονται στά θεωρεῖα ἡ μπαίνουν ἀπ' τή πλατεία δικασιζόντας τοῦς διαδρόμους τοῦ θεατῆρου,
ἔπως γίνεσι καί στό Γέντερμαν, ἔταν ἔρχεται ὁ διάβολος γιά νά τοῦ πάρῃ τή ψυχῇ.
Αὐτό εἶναι καθαρά ἀντιθεατῆρο, ὄχι: μόνο γιὰ ἴθροποις εἶν' ἄλλο πῶμα κι' ἄλλο θεα-

της, γιατί ποτέ δεν ανακατευόντουσαν μογιαχισμένοι κι' άβαιοι μαζί, πράγμα που καλύτερα την Ιλιάδα, μά και γιατί κομματιάζεται ή προσοχή του θεατή, όπως κι' ή ένωση της σκηνικής δράσης και γενικά του έργου.

Ήρατος ήταν ό τρόμος που μεταδόθηκε σ' όλους τους συντρόφους του γλαντιού που έκηλεύοντο με ρυθμικές κινήσεις και διαδοχικές καλοβαλμένες πόζες όλων. Μά πάλι αυτό τό στολιζάρισμα, που έπηρχε και σέ μιά-δύ άλλες μονομένες σκηνές, δεν ταίριαζε μέ τό τρόπο της διδασκαλίας του λοιπού έργου.

Ύστερότερα, όταν ό Γέντερμαν έγκαταλειμμένος άπ' όλους ζητάει άπ' τους δούλους του νά του φέρουν έξω τή κάσκα του, τό παρά του δηλαδή, γιά νά τόν πάρη αυτόν συντροφιά στό τελευταίο του ταξίδι, έξη-όχτώ άντρες φέρνουν μιά βαριά κι' άσχημη έξω. 'Ο Γέντερμαν μιλάει μέ τό χρυσάφι του και έτοιμάζεται νά τό πάρη μαζί του. Τότε πρέπει νά παρουσιασθή ό μακρινός που θά του τό κρατήσῃ. Τι γίνεται στην παράσταση! 'Ο Γέντερμαν πλησιάζει, άνοίγει τό σέκασομ τής κάσκας κι' άπό μέσα πατάει ένας διαβολάκος, άπαράλαχτα όπως γίνεται μέ τά μαγικά κουτιά τής πρωτοχρονιάς. Είναι χρυσά ντυμένος κι' έχει κουδούνια στό ρούχα του γιά νά δείχνη πως είναι χρυσός! Μά τά κουδούνια είναι σάν ένια να που φοράν οι περσοί, ή κάσκα που πριν άπό λίγο ήταν άσχημη παρουσιάζεται άδεια και κάθε έντύπωση που θά μπορούσε νά δημιουργήσῃ ή σκηνή χάνεται.

Στά κοστούμια είδαμε χρέματα ξεθωριασμένα και λές, μέ κερμιά σκέψη βαλμένα. 'Ο νατουραλισμός τους έσοίκαρε. 'Όταν ό διάβολος περνάει—στην είσοδο κι' έξωό του— άπ' τους διαδρόμους τό θεάτρου, παραμέριζες μήν άκουμπήσῃ άπάνου σου και σέ λαρώσῃ.

Οι μουζικάντηδες που έρχόνταν μέ τους συντρόφους του γλαντιού ήταν κι' αυτοί βρώμικοι. 'Ο Γέντερμαν πάλι, ήταν πολύ βαριά ντυμένος κι' αυτό έμας άταίριαστο μέ τό άπείριτο τής σκηνής, κερμωμένης άπό παληωμένα σανάκια και άσέκαστα.

Κι' ές ρίξουμε μιά ματιά στην έσωτερική σκηνοθεσία.

'Ο Μότιο ήταν πάντα ό αποκλειστικός έρμηνευτής του Γέντερμαν. Μέ τήν έβραχίτικα φάτσα, τήν ισχνή σιλουέττά και τή σουρτή φωνή του θάτοσε καλά στό ρόλο του ανθρώπου που φώναζε έρωστικά, χαροκοπος ξέγνοιαστα στό άγαθά του πλοίου και που έγκαταλειμμένος τώρα, τρέμει μπρός τό θάνατο άνέτομος κι' αδύναμος ν' άντιμετωπίσῃ τή θεία δίχη. 'Αλλά κι' ό πλοσίος ρυθμός τής μιλιές και του σίχου του, τά πάθητικά του μάτια ό λυρισμός του αληθινός ή ψεύτικος άδιάφορο, πάντα επιδητικώς θά έρμηνεύσαν ώραία τις σκηνές του μετανοήμοδ, τής πίστης και τής άπολύτρωσης. 'Ο Χάρτμκν—που έπαίξε φέτος τό ρόλο του—δέ μπόρεσε νά τά ζήσῃ όλα αυτά στην άρχή ήταν σκληρός. Μετά, τις σκηνές τής προσευχής και τής μετάνοιας τις έπαίξε σά καλόγερος.

'Η Τίμκν, μεγάλη θεατρίνα, ώραία και μέ σπουδαία κρουσταλίνα φωνή δεν έδωσε τό μεγαλείο τής πίστης. Μέ τό χαμογέλιο της προκλητικό —οικογενειακό τών Τίμκν— έκανε τήν έντύπωση πως χαιρότανε γιά τά θανάτα του Γέντερμαν και ήταν σάν παιοματάρα γυναίκα που χαιρέται γιατί κερδίζει τό στοίχημα.

'Η μητέρα του Γέντερμαν δεν ήταν ή γυναίκα που έπαυσε γιά τό γιό της και που λαχταρούσε τό ταίριασμα του δρόμου του μέ τό λόγο του θεού.

'Η έσωτερική σκηνοθεσία έρμηνιζότανε μέ τήν έξωτερική.

'Απ' όλη τήν έρμηνεία έλειπε ή γαρή δραματική πνοή και ή ένιαία γραμμή.

ΣΩΚΡ. ΚΑΡΑΝΤΙΝΟΣ